

Ш. УӘЛИХАНОВ атындағы
КӨКШЕТАУ МЕМЛЕКЕТТІК
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК
КОКШЕТАУСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА
имени Ш. УАЛИХАНОВА

Меншік иесі Ш. Уәлиханов атындағы Кокшетау мемлекеттік университеті ШЖҚ РМК
Собственник РГП на ПХВ Кокшетауский государственный университет им. Ш. Уалиханова

Бас редакторы - Главный редактор
Абжаппаров А.А., д-р тех. наук, профессор

Бас редактордың орынбасары - Зам. главного редактора
Анищенко О.А., д-р филол. наук, доцент

Редакция алқасы - Редакционная коллегия

Жакупова А.Д.	д-р филол. наук;
Шаймерденова Н.Ж.	д-р филол. наук;
Баяндина С.Ж.	д-р филол. наук;
Юрина Е.А.	д-р филол. наук;
Приемышева М.Н.	д-р филол. наук;
Журавлёва Е.А.	д-р филол. наук;
Джусупов М.Д.	д-р филол. наук;
Дмитрюк Н.В.	д-р филол. наук;
Жахина Б.Б.	д-р педагог. наук;
Шапауов А.К.	канд. филол. наук;
Исмагулова А.Е.	канд. филол. наук;
Байманова Л.С.	канд. филол. наук;
Фаткнева Г.Т.	ответственный секретарь.

Адрес редакции: 020000, г. Кокшетау, ул. Акана-сері, 24.
тел./факс: 25-55-83; редакция: 72-11-12;
E-mail: vestnik-kgu@mail.ru

ISSN 1608-2206

ФИЛОЛОГИЯ сериясы
№ 2 / 2016

серия ФИЛОЛОГИЧЕСКАЯ

Техникалық редактор
Технический редактор
Громова О.В.

2008 жылдан бастап шығады
Жылына 4 рет шығады

Издается с 2008 года
Выходит 4 раза в год

Басуға 29.06.2016 ж. қол қойылды.
Пішімі 60х84 1/12.
Кітап-журнал қағаты.
Көлемі 21,4 б.т.
Таралымы 300 дана.
Бағасы келісім бойынша.
Тансырыс № 140.

Подписано в печать 29.06.16 г.
Формат 60х84 1/12.

Бумага книжно-журнальная.
Объем 21,4 п.л. Тираж 300 экз.
Цена договорная. Заказ № 140.

Ш. Уәлиханов атындағы КМУ
баспаханасында басылған

Отпечатано в типографии
КТУ им. Ш. Уалиханова

©Ш. Уәлиханов атындағы Кокшетау мемлекеттік университеті
Кокшетауский государственный университет им. Ш. Уалиханова

Зарегистрирован Министерством культуры, информации и общественного согласия РК
Регистрационное свидетельство № 481-ж от 25.11.1998 г.

Кемелбек Б.М. Қазақ және ағылшын тілдеріндегі жарнама мәтіндері және аударма	146
Құрманова Н.Е. Қазақ және ағылшын тілдеріндегі ұлттық мәдени-нышанды фразеологизмдердің пайда болу негіздері	151
Сарсенбаева А.С., Кулахметова М.С. Изучение проблемы заимствования в русском языке в русле антропоцентрической парадигмы	156
Tajibayeva A.A. Semantic features of the concept "Love" in English, Kazakh and Russian proverbology	162
Шайбакова Д.Д. Выявление потенциальной интерференции в билингвальной коммуникации	170

ӘДЕБИЕТТАНУ ЖӘНЕ ФОЛЬКЛОРТАНУ

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ И ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Абикенов М.Т., Жумабекова Б.Қ., Карипжанова Г.Т. Мәшһүр Жүсіп шығармаларының тілдік ерекшеліктері	176
Амренов А.Д. Абай поэзиясындағы тәуелсіз ел идеясы	182
Амренов А.Д., Қабышев Т.Б. Тайыр Жомартбаевтың арнау өлеңдері	188
Асан А.К. Магический реализм прозы А. Кима и О. Бокеева	194
Аймұхамбет Ж.Ә. Азаттық идеясының кенестік кезең поэзиясындағы көрінісі	200
Байтанасова Қ.М. Мәтін және баяндау теориясы	209
Молдахметова С.С., Байғозипова Д.Е. Роль деталей как средство передачи информации в художественном произведении	214
Өтегенова А. Бауыржан Момышұлы күнделігінің тәрбиелік мәні	217
Рахманова Н.М. Поэтикалық әлемдегі мән мен мағына	222
Санникова А.В. Автоперевод: оригинал и интерпретация Иосифа Бродского	227
Темирова Ж.Г. Вещь как идейно-тематическая и сюжетобразующая художественная деталь в повестях Н.В. Гоголя	232
Тілеуова А.З. Жоқтау өлеңдердегі тарихи кезең шындығы	237
Шакирова Қ.М. Драматургиядағы диалогтың қызметі	242
Шаринова А.С., Ашкеева М.М., Жуманова Г.Ж. Фольклерлік мәтін	247
Шортанбаев Ш.А. Жамбыл мұрасы – Мәңгілік елдің мирасы	253

ТІЛДІН ЖӘНЕ ӘДЕБИЕТТІН ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Алибекова К.Е., Баяндина С.Ж. Современные подходы к обучению будущих переводчиков специальной лексике русского языка	259
Альжанова А.Б., Смагулова С.С. О роли тестирования при обучении иностранному языку	265
Бейсенова Ж.С., Утегенова Д.И. Технология <i>развития критического мышления: одно из условий</i> формирования функциональной грамотности студентов	269
Ерғожина Ш.Л. Өздік жұмыс түрлері және оны сабақта пайдалану тиімділігі	277
Ерғожина Ш.Л. Кейс-стади әдісін қолдануда қалыптастырылатын дағдылар	282
Камиева Г.К. Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысына кәсіби қызығушылығын қалыптастыру	287
Қадашева К., Омарова С.К. Түркі тілінде сөйлейтіндерге арналған электрондық	

Әдебиеттер тізімі

- 1 Аникин В.П. К мудрости ступенька: О русских песнях, сказках, пословицах, загадках, народном языке. – М., 1988. – 174 с.
- 2 Бабенко Л.Г., Васильев И.Е., Казарин Ю.В. Лингвистический анализ художественного текста. – Екатеринбург: Изд-во НЕФА, 2000. – 534 с.
- 3 Бараг Л.Г. О традициях и новаторстве в литературе и устном народном творчестве. 1964. - № 4. - С. 201-232.
- 4 Пешковский А.М. Объективная и нормативная точка зрения на язык // История языкознания XIX и XX вв. в очерках и извлечениях. – М., 1960. - Ч. 2. – С. 233.
- 5 Пропп В.Я. Морфология волшебной сказки. – М.: «Лабиринт», 2001. – 192 с.
- 6 Пропп В.Я. Трансформации волшебных сказок // Собрание трудов: Поэтика фольклора. – М., 1998.

В этой статье описываются лингвокультурологические аспекты литературного текста, в том числе фольклорных текстов и дается информация о ученых, которые изучали его в каждой стране. Фольклор — художественное коллективное творчество народа, отражающее его жизнь, идеалы, принципы; создаваемые народом и бытующие в народных массах поэзия, песни, частушки, анекдоты, сказки, эпос и т.д. Сказка как фольклорное творчество народа является одним из видов прозы, он встречается в каждой стране и делится на различные типы. Сказка показывает идеологию и мировоззрение каждого народа.

This article demonstrates the linguistic and cultural aspects of a fiction, including folklore stories and information about the scientists who have studied it in every country. The tale is one of the types of prose; it is found in every country and divided into various types. Folklore - art collective creativity of the people, reflecting his life, beliefs, ideals, principles; created by the people and the masses prevalent in poetry, songs, folk songs, stories, fairy tales, epics, etc. The tale is reported as a means of showing ideology and world outlook of every nation.

УДК 82-31

Ш.А. Шортанбаев
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Алматы, Қазақстан
shokhan69@mail.ru

ЖАМБЫЛ МҰРАСЫ – МӘНГІЛІК ЕЛДІҢ МИРАСЫ

Халық поэзиясының алыбы, жыр аулық дәстүрдің, өнердің көрнекті өкілі Жамбыл Жабаевтың шығармашылығы қазақ әдебиетінде ерекше орын алады. Ақынның әдеби мұрасы, ақындық шеберлігі мен суырып салмалық қабілеті туралы талай зерттеулер дүниеге келді.

Мақалада оның ерлік тақырыбындағы өлең-жырлары, елдікті жырлаған айтыс-толғаулары ақын мұрасының ең мәнді де мазмұнды саласын құрайтыны. Ол өлеңдердің бүгінгі ұрпақты тәрбиелеуге де үлесі зор. Жамбылдың өлең-жырларында, айтыс-дастандарында елдің өткен тарихы, ерлердің ерлік жорықтары көп жырланған. Халықтың ерлік дәстүрін жырлау идеясы көнеден жалғасқан көркемдік дәстүр үлгісі ретінде ақын шығармашылығынан да жиі көрініп, жаңашылдық сипатпен дамыды.

Сондай-ақ, мақалада батырлық пен қайсармандықты жиі жырлаған Жамбылдың өзі өмір сүрген кеңестік дәуірдің шындығы, өмір шежіресі, ерлік өнегесі туралы айтылып, жан-жақты қарастырылады.

Мақала соңында Жамбылдың тағдырдың тезінен, уақыттың сұрыптауынан өткен жасуһар жырлары бүгінгі таңда да Мәңгілік Ел ұстанымын бағдар еткен ел болашағына қызмет ете беретіні нақты тұжырымдалады.

Түйін сөздер: ақын, көркем әдебиет, әдебиеттану, көркемдік дәстүр, шығармашылық, поэзия, жыр.

Көркемдік ойлау нәтижесінде өнер иелері өлмейтін туынды тудыратыны анық. Ұлттық сипатпен ерекшеленетін әр халықтың өнер туындылары көркемдік ойлаудың шеңберінде жүзеге асатыны да мәлім. Сөз өнерінің дүлдүлдері дүниеге әкелетін шығармалар көркемдік, зерделілік танымымызды тереңдетіп, рухани нәр, көркемдік қуат беретінін, сол арқылы дүниетаным көкжиегі кеңейетінін жоққа шығара алмаймыз. Көркем әдебиетті оқытуда туындыны тек әдеби тұрғыдан талдап қана оқытуды басшылыққа алу аздық етеді, көркем шығарманың берер тәрбиелік мәнін ескере отырып, оның адам жанына рухани ләззат сыйлауға, ізгілендіруге, болмысын кемелдендіруге, парасаттылыққа тәрбиелеуге, отансүйгіштік, елжандылық сезімдерін қалыптастыруға да септігі тиетінін елемеске болмайды. Елді сүйуге, жерді қадірлеуге, батырлықты дәріптеуге, айналана, қоршаған ортаға жанашырлықпен қарауды үйрететін әдеби-көркем туындылардың арнасы ауыз әдебиетінен басталып, күні бүгінге дейін тоқтаусыз айтылып, жырланып келеді. Яғни, көркем әдебиеттік оқу арқылы оқушының дүниетанымын, қоршаған ортаға, табиғатқа, отансүйгіштікке, елжандылыққа деген көзқарасын қалыптастыруға болады.

Осы орайда халық поэзиясының алыбы атанған, жыршы, жыраулық дәстүрдің, өнердің саңлағы саналған Жамбыл Жабаевтың шығармашылығы қазақ әдебиетінде ерекше аталатыны мәлім. Ақынның әдеби мұрасы, ақындық алымы мен суырып салмалық қабілеті туралы талай зерттеулер дүниеге келді. Оның ерлік тақырыбындағы өлең-жырлары, елдікті ту еткен айтыс-толғаулары ақын мұрасының ең мәнді де мазмұнды саласын құрайтынын, ол өлеңдердің бүгінгі ұрпақты тәрбиелеуге де үлесі зор екенін анық аңғарамыз.

Қайшылықты кезеңдерді бастан өткерген ақынның шығармашылық ғұмырнамасы да талай теперішті көрді. Жамбылдың өнер адамы болып қалыптасуына өскен ортасының, ұлттық салт-дәстүрдің, әдеби мектептердің қаншалықты әсері болғанын, ақын өмір сүрген кезеңдегі тарихи-әлеуметтік жағдайлардың шығармашылығының дамуына тигізген ықпалын бүгінгі күн тұрғысынан түсіндіру, жаңаша көзқарас тұрғысынан найымдау әдеби ортаға, оқырман қауымға оң әсерін тигізетінін ескерген жөн. Екі дәуірдің жыршысы атанған ақынның ақындық алымын, өлеңдерінің көркемдік қуатының күшін жоймайтындығын дұрыс түсінуге, халқымыздың басынан өткен тарихи-әлеуметтік жағдайды тақырып өзегі еткен өлең-жырларын дұрыс бағамдауға ықпал еткен дұрыс. Елін, жерін, батырларын, Отанын сүйіп өткен, жырға қосқан ақын шығармашылығын оқыту арқылы өскелең ұрпақты елжандылыққа тәрбиелеу, ізгі қасиеттерге үндеу, ата дәстүрімізді сыйлау секілді құндылықтарымызды қалыптастыруға жол ашпаңыз.

Жамбылдың өлең-жырларында, айтыс-дастандарында елдің өткен тарихы, ерлердің ерлік жорықтары мейлінше мол қамтылған. Халықтың ерлік дәстүрін жырлау идеясы көнеден жалғасқан көркемдік дәстүр үлгісі реінде ақын шығармашылығынан да жиі көрініп, жаңашылдық сипатпен дамыды.

Жамбыл айтыстарының негізгі арқауы – елдің мұңы мен аңсары, ел бағына туатын, ел қорғаны бола алатын асыл азаматтарды жырлау. Құрманбетпен айтысында Сұраншы, Саурық, Сыпатай батырлардың ел бағына туған ер екенін, олардың ісі өнеге, ерлігі мұра, өлімі ерлік өлім екенін зор шабытпен жырлайды. «Шындықты, әсіресе халықтың ерлігін жырлау сарыны Жамбылдың айтыстарында анық көрінеді»[1, 85].

Сұраншы, Саурық батырым,

Шеніне дұшпан келмеген.

Садағын белге байланып,

Жауға қылыш сермеген.

Қамын ойлап халқынын,
Тар кезенді бермеген, -
деп әр батырдың өзіне тән ерлігін, халқы үшін қиған өмірін жырға қосады.

Сарбаспен айтысында да осы мәселе алдынан қайта шыққанда, Шапырашты руынан шыққан ерлерді күллі елдің қамын жеген баһадүр бейнесінде суреттейді. Ал Досмағанбетпен қағысуында ел қорғаған батырлардың өрлігі мен ерлігін жырлап, «Еліме шапқан жауға қара түнек орнатып, қару-жарағын асынын, Алатаудай айбатын асырған Қарасайдай ерлердің» батырлығымен мақтанады. Жоғарыда аталған батырлардың тек рудың мақтапы ғана емес, берісі өңірдің, арысы күллі қазақтың қорғаны ретінде бағалайды.

Құлманбет ақынмен айтысында:
Адамдықты айт, ерлікті айт, батырлықты айт,
Ел бірлігін сақтаған татулықты айт –
немесе:
Берекелі елді айтам,
Ел тұтқасы ерді айтам, -

ден ел бірлігін, татулығын жырлап, елдікті сақтар, ел тұтқасын ұстар батырлардың ісін әманда қолдау керектігін естен шығармайды. Намысты қолдан бермеген, халқы үшін шәйіт болып жанын берген дей келе, қараорман қалың жұрты үшін өлген оларда арман жоқ деген тоқтамға келеді.

Ақын айтыстарында, әсіресе, Сұраншы мен Саурық есімі ілтипатпен аталып, ерлік күресі шыншылдықпен жырланады. Олардың нақты ерлік іс-әрекеттерін, адами болмысын, отаншыл сезімін де ерекше шабытпен суреттейді. Ел басына қиын-қыстау күн туған қиын шақта, жауға қаймықпай қарсы аттанып, ел тұтастығын сақтауға жасаған әрекетін, елдік мүдде мен ерлік рухты биік қойған мақсатын айтып, қарсыласына қарсы құрал ретінде ұғымды пайдаланады.

Қалын жаудан қаптаған
Қаймығып беті қайтпаған,
Ел тыныштығын сақтаған
Халқы сүйіп мақтаған
Ардагер батыр кім еді? –

деген риторикалық арнау түрінде сауал қойып, мұның арыстан жүректі Саурық батыр екенін алға тартады. Жалпы алғанда, жасынан есіміне, ерлік істеріне қанық болып ескен қазақ батырларының қаһармандық іс-әрекеттері, жарқын бейнесі ақын шығармашылығынан берік орын алып, жыр-толғауларында да, айтыс-дастандарында да егіз өрімдей қатар өріліп, бірін-бірі толықтырып, елі үшін жанын пидә еткен, болашақ ұрпақ қамына алаңдаған ерлердің әдеби-көркем, тарихи тұлғасы халық жадынан өшпестей болып сомдалған. Сол себепті де белгілі әдебиеттанушы ғалым Есмағамбет Ысмайылов Жамбыл айтыстарында сюжеттік мотив кең екенін, оның айтыстарын әрі айтыс ретінде, әрі сюжеттік дастан ретінде тану қажет екенін алға тартады. Ежелгі ерлік дастандары мен қазақтың қаһармандық жырларының арасындағы жалғастықты, ол дастандардағы елді сыртқы жаулардан қорғау, халқы үшін қан майданға шыққан батырлардың ерлік ісін үлгі ету, бірлікке үндеу идеясын зерделеген ғалым Немат Келімбетовтің: «Өйткені дәл осы ізгі идеялар араға сан ғасырлар салып барып қазақтың «Алпамыс», «Қобыланды», «Ер Тарғын», «Қамбар батыр» жырында өз жалғасын тауып, жаңа тарихи жағдайда мейлінше кең қанат жая түсті»[2, 16] деген пікірін Жамбыл жырлаған жырларға қатыссыз деп айта алмаймыз.

Сол ерлердің ісін алға анарар, ізін жалғар саңлақтардың ел ішінде сарқылмайтынына, елдің кегін қуатын ерлердің туатынына секімі зор. Азаттықты, бостандықты аңсайтын ақын рухы елдің ертеңіне деген сенімін азайтпақ емес.

Қолына алмас қару ап,
Алатаудан ақырған,
Жауын жеңіп жапырған
Қарасайдай ер туар, -

деп ерлігімен елдің абыройына бөленген ерлердің ізін басар ұландардың үмітін ақтап, халық қорғағанына айналар дейтін арман-ансарын да жасырып қалмайды.

Күсеп, Сүйінбай, Тілеміс, Майкөт жырлаған Өтеген бейнесі Жамбыл жырлауында пирығын, тарихи һәм әдеби тұлғасы көркем тілмен айшықталып, өзгеше реңк алын, бояу қосқан.

Әдебиетші ғалым Мұбарәк Үмбетаев Өтеген батыр жайлы жазылған оқу құралында: «Тарихи тұлға Өтеген Өтеғұлұлының көсемдік және ерлік істеріне қатысты туған жырлардың ішіндегі көркемдік кестесі мен халықтың идеясы басымы әрі бүгінгі әдеби игілімізге айналып отырғаны ұлы акын Сүйінбай мен оның аса талантты рухани шәкірті Жамбыл жырлаған нұсқалар болып есентеледі» [3, 39], – дей келе, Өтеген батыр тұлғасының әдеби-тарихи негіздерін саралап береді. Ел арасына кең тараған бірнеше нұсқасын қатар алып, салыстырып, батыр өміріне қатысты деректерді сүзгіден өткізіп, нақтылай түскен.

Жамбыл дастанында Өтеген батырдың жайлы қоныс іздеу мақсаты, сол мақсатқа жету жолындағы көрген қиыншылықтары кең қамтылып, суреттеледі.

Ежелгі түркілердің қасиетті мекені саналған Өтүкен қойнауы, Асан Қайғы армандаған Жерұйық пен Жиделібайсын жерлерін кие тұту, ардақтау арқылы халқымыздың арман-қиялының, ансар-тілегінің қашан да биіктен табылғанына куә боламыз.

«Сөйтіп, Асан Қайғы тудырып, халық әдебиетінде одан әрі тың нышандармен толыққан Жерұйық жөніндегі утопияның негізінде бодандықты әлі білмейтін, емін-еркін көшіп қонған қазақ қауымын мұнан да керемет кемелдікке жеткізуге болады деген шүбәсіз сенімінің жатқапдығын даусыз еді», [4, 27].

Ел қонысы тарылып, қиналған сәтіп көрген Өтеген жақсы жер, жайлы қоныс іздеп, сапарға шығады. Еліне құт әкелемін, бақ орнатамын деген ердің асыл арманының жүзеге асуына тілекші болып, елі соңында қала береді. Дастан қаһарманының алдына «қойған мақсаты айқын, ойы анық.

Мен табамын, табамын,
Бұлақ аққан жерлерді.
Көгі көктеп, гүл жарып,
Құрақ атқан жерлерді.
Жұт болғызбай, құт қонған,
Қой үстіне бозторғай
Жұмыртқалап, бақ қонған,
Сүйікті қазақ халқына
Ұнап жатқан жерлерді.

Жамбыл жырлауынан бұл Өтегеннің ғана емес, сол тұста отарлаушы елдің қыспағын көріп отырған дүйім жұрттың, қазақ халқының арманының көрінісін сезгендейміз. Сан ғасыр аңдысқан жаудан, анталаған дұшпаннан теперіш көріп келе жатқан халқымызға мәңгілік жайлы мекен, Бақыт тұрақтаған жер, Құт дарыған қоныс ұсынған өршіл идеяны, асқақ арманды аңғарамыз. Жырда Өтегеннің ой-арманы мен халық тілегі жымдасып, тұтастық құраған. Шығарманың өн бойында әнсана-хикая, аңыздық желі қатар өріліп отырғанмен, Өтегеннің батырлық тұлғасы, ақыл-парасаты, ерік-жігері шынайы сомдалып, елінің пана болар қорғаны, қамқор болар ақылманы, адастырмас оғланы ретінде суреттеледі. Өз заманының баһадүрі, жақсылық пен жарқын өмірді көксеуші, «Ер Өтеген болған емес жай кісі, заманының ол да Асан Қайғысы».

Елдік мәселелері мен ерлік күрестерді, батырлық пен қаһармандықты жиі жырлаған Жамбылдың өзі өмір сүрген кеңестік дәуірдің пындығын, өмір шежіресін, ерлік өнегесін де өлеңге қосқаны мәлім. Азамат және Ұлы Отан соғысы қаһармандарының ерлік рухын, қайраттылығы мен табандылығын дәріптеп, «Сұраншы, Саурық секілді, Болыпсың, балам, қаһарман» деп сүйсінеді. Майдандағы баласына, барша жауынгерлерге «Отанды сүй, Ел қадірін біл» деп ақыл айтады. Ел басына төнген қатерден құтқарар ұрпақтың бар екенін сеніп, олар жасаған ерлікті жаңа заманға сай көркемдік сипат дарыта отырып, өзгеше мақаммен үн қосады. Ерлік рух пен елдік мұраттың тұтастығын, сөйтіп, мәңгілік Елдің

мыңғымайтын», қалғымайтын батырларына сөзбен ескерткіш орнатады. Бұдан өз үміт, арман жетегіндегі жаңа заманға лайық ақынның, Отан сақшысы немесе жауынгер ақын бейнесіндегі кейпін байқаймыз. Ақынның елім деп соққан жүрегінің дүрсілі, өлең болып ақтарылған рухты сөздері соғыс шарпыған барша жұрттың көңілін тасытты, мерейін асқақтатты. Елге, жерге бөлмей, ортақ Отанның абыройын жырлап, ерлердің ерлігін, қаһармандық өнегесін жырға косты.

Ленинградтық өренім,
Мақтанышым сен едің.
Нева өзенін сүйкімді,
Бұлағымдай көремін...
Уа, қаһарман, өренім,
Мақтанышым, беделім!..
Қаласындағы Лениннің
Сайып қыран, өренім!

Жамбылдың тақырыбы сан алуан көркемдік қуаты кемел поэзиясының ұлтымызды отансүйгіштік рухта тәрбиелеп, елжанды ұрпақ өсіруге әр кезеңде септігі тиіп келе жатқанын айтуға тиіспіз. Әсіресе, Ел, жер қадірін сезінуге, ұлттың өткен тарихын ұлықтауға, өрлік пен ерлікті ту еткен батырларымызды дәріптеуге жетелейтін өлең жырлары ел игілігіне айналып, бүгінгі таңда да мәңгілік Елдің ертенін ойлар, келешегінің күңгірт, болашағының бұлыңғыр болмауына алаңдар ұрпақтың ұстанымына айналып отыр. Ақын өлеңдеріндегі туған жер, табиғат суреттері түрлі көркемдік-бейнелеу құралдары арқылы жасалып, оқушыны әсемдікке баулып, әдемілікке құштар болуға итермелейді. Дыбыс қайталаушылық, эпитет, теңеу, синтаксистік параллелизм, әсірелеу, дамыу тәсілдері үйлесім тауып, ақынның ойы мен сезімі астасып, шебер кияуласады. Табиғат тек сыртқы сұлулығымен ғана емес, ақын айтар ойымен, идеясымен жымдасып, бірігіп кеткен. Халық ауыз әдебиетінің үлгілеріне жетік, ежелгі дәуірден келе жатқан көркемдік дәстүр жалғастығын шебер меңгеріп ақын ондағы сарындарды да жанашылдықпен игеріп, сәтті стильмен өрнектеген. Лиро-эпостық дастандарда, батырлар жырында жиі кездесетін теңеу, әсірелеудің үлгілері Жамбылдың табиғат тапудағы танымымен ұштасып, әдемі үйлесім тапқан.

Оғап ақынның сонында қалған мол әдеби мұрасы, елдік мүдде мен ерлік дәстүрді, идеяны арқау еткен жырлары дәлел. Жалаң ұрандамай, нақты жырлайтын, келте сөйлемей, дәстүрлі жыр үлгісімен ұзағынан төгілетін дестелі жыр үлгілері кестелі өрнекпен, шешен тілмен әдіптеліп, шұғылалы, көркем өлең шумақтарына айналған.

Жамбылдың тағдырдың тезінен, уақыттың сұрыптауынан өткен жауһар жырлары бүгінгі таңда да Мәңгілік Ел ұстанымын бағдар еткен ел болашағына қызмет ете бермек.

Ақын өлеңдерінің тақырыптарын, жанрлық ерекшеліктерін, идеялық мазмұнын, көркемдік, поэтикалық қуатын, ондағы әдеби-теориялық ұғымдарды жете түсіндіру барысында оқушылардың көркем әдебиеттің мән-маңызын, тәрбиелік мәнін терең түсінуге, жете ұғынуға жол ашылады. Ақынның туған елге, өскен өңірге, атамекеніне, елдік мүдде мен ерлік рухқа арналған өлеңдерін оқыту арқылы жас ұрпақ санасына Мәңгілік Ел идеясына адалдықты, оның елін, жерін сүйуге, ерлікті бағалауға, қаһармандықты үлгі етуге деген отаншылдық сезімді қалыптастыруға болады. Туған елге, жерге, табиғатқа деген сүйіспеншілікті көркем шығарма арқылы ояту, тәрбиелеу мәселесі бүгінгі заман оқушысының дүниетанымына да аса қажет. Көркем туындының тәрбиелік мәніне, парасаттылыққа, ізгілікке ұмтылдыру сипатына, рухани-адамгершілікке жетелейтін күшіне күмән келтірмесек, онда Отан-Ана, ерлік, қаһармандық тақырыбы да өміршең, оқырман ұстанымын қалыптастыруға, оқушы зердесіне сәуле шашуға септігі зор мәселе ретінде өзекті болып қала бермек.

Пайдаланылған әдебиеттер

- 1 Ысмайылов Е. Жамбыл және халық ақындары. – Алматы: Санат, 1996. – 240 бет.
- 2 Келімбетов Н. Қазақ әдебиетінің бастаулары. – Алматы: Ана тілі, 1998. – 256 бет.

3 Үмбетаев М. Өтеген батыр тұлғасының әдеби-тарихи негіздері: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2012. – 133 бст.

4 Шәріп А. Қазақ поэзиясы және ұлттық идея. – Алматы: Білім, 2000. – 336 бет.

Творчество Джамбула Джабаева, выдающегося представителя народной поэзии, традиционного искусства жырау, занимает особое место в казахской литературе. Литературное наследие поэта, его поэтическое мастерство и импровизаторский талант стали предметом множества исследований.

В статье рассматриваются его стихи и поэмы, раскрывающие тему отваги, мужества, героизма, так как эти произведения являются самой значимой, существенной частью наследия поэта. Эти стихи имеют важное значение в воспитании сегодняшнего поколения. В стихах и поэмах, песнях и айтысах Джамбула воспеваются история страны, героические подвиги людей. Идея воспевания героической традиции народа, идущая из глубины веков как образец художественной традиции, все чаще проявляясь в творчестве поэта, развивается в новой новаторской манере.

Вместе с тем, в статье уделено внимание и героическому прошлому, жизненной реальности советской действительности, свидетелем которой был сам Джамбул, часто прославляющий героизм и мужество.

В конце статьи делается акцент на значении произведений великого поэта в становлении идеи «мәңгілік ел», а также в развитии будущего поколения.

The works of such an outstanding representative of folk poetry, of traditional art zhyrau as Zhambyl Dzhabayev take a special place in Kazakh literature. His literary heritage, poetic skills and improvisatory talents have been the subject of many studies.

This article talks about his poems that reveal the idea of courage, bravery and heroism, as these works are the most essential part of poet's heritage. These works are important in upbringing of today's generation. In his songs, poems and aityses Zhambyl tells the history of his country and praises people's heroic deeds. The idea of revealing people's heroic actions, which is an example of tradition that comes from old times, that appears more in his works, starts to develop in a new and innovative way.

At the same time, in the article it's been also told about the heroic past and his life in Soviet Union.

In the end of the article it focuses on the significance of great poet's works in the development of the idea of "Mangilik El", as well as in the development of future generations.